

กรรมวิธีการสร้างพื้นระนาดเอกไม้ไผ่ของช่างเกรียงศักดิ์ เรืองศิริ

Process of Making Bamboo Ranad-ek Keys by Master Kriangsak Roengsiri

วรุตม์ พงษ์เกลี้ยง^{*1} บุษกร บิณฑสันต์²

Warat Phongklian^{*1} Bussakorn Binson²

Abstract

The thesis “Process of making bamboo Ranad-ek keys by Master Kriangsak Roengsiri” sought to investigate the biography and process of making bamboo Ranad-ek keys. Furthermore, to examined the factors that influence the sound quality of Master Kriangsak Roengsiri's bamboo Ranad-ek keys. According to the findings of the research, Master Kriangsak Roengsiri studied the making of Ranad-ek keys from his father-in-law, Master Chor wutracha, and observed the works of many artisans. He now works as a Ranad-ek keys artisan as well as a farmer. According to the research, Master Kriangsak Roengsiri's process of making bamboo Ranad-ek keys included 17 steps. There were bamboo selection, segmentation, cutting, soaking, drying, size selection, making bamboo into a bar, side modification, draw pattern lines, draw lines to prepare for the drilling hole. Nail for preparing a drilling hole, removing the head and bottom, drilling a hole for a rope to be threaded, below decoration, scoop lines beneath the keys, lead sticking, sound tuning, and polishing. The final step was to paint, polish, and wax the surface. Each step necessitated attention to detail and craftsmanship experience, which influenced the sound quality of the bamboo Ranad-ek keys.

Keywords: Instrument Making / Bamboo Ranad-ek Keys / Kriangsak Roengsiri

* Corresponding author, email: nooksuan132@gmail.com

¹ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ Master's Degree Candidate, Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University

² ศาสตราจารย์ กรรมการศูนย์เชี่ยวชาญเฉพาะทางวัฒนธรรมดนตรีไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

² Prof., Board member, Center of Excellence for Thai Music and Culture Research, Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “กรรมวิธีการสร้างผืนระนาดเอกไม้ไผ่ของช่างเกรียงศักดิ์ เรืองศิริ” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติชีวิตและกรรมวิธีการสร้างผืนระนาดเอกไม้ไผ่ และเพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพเสียงผืนระนาดเอกไม้ไผ่ของช่างเกรียงศักดิ์ เรืองศิริ ผลการวิจัยพบว่าช่างเกรียงศักดิ์ เรืองศิริ ศึกษาการเหลาผืนระนาดจากช่างช่อ วุฒิราชา ประกอบกับการสังเกตผลงานของช่างหลาย ๆ ท่าน ปัจจุบันประกอบอาชีพช่างเหลาผืนระนาดควบคู่กับการทำเกษตรกรรม จากการศึกษากรรมวิธีการสร้างผืนระนาดเอกไม้ไผ่ของช่างเกรียงศักดิ์ เรืองศิริ พบว่ามีขั้นตอนทั้งหมด 17 ขั้นตอน ได้แก่ การคัดเลือกไม้ไผ่ การแบ่งปล้องไม้ไผ่ การผ่าไม้ไผ่ การแช่ไม้ไผ่ การผึ่งไม้ไผ่ การจำแนกไม้ตามขนาด การจับผืน การปรับข้าง การหาบกระสวนตีเส้น การตีเส้นเตรียมเจาะรู การตอกตะปูเตรียมเจาะรู การตัดหัวท้าย การเจาะรูร้อยเชือก การแต่งหัวท้ายใต้ท้องและตีเส้นเตรียมปาดท้อง การติดตะกั่ว การปาดท้องเทียบเสียงและขัด และการลงสี ขัดและลงแว็กซ์ โดยแต่ละขั้นตอนต้องอาศัยความพิถีพิถันประกอบกับประสบการณ์ทางเชิงช่าง ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพเสียงของผืนระนาดเอกไม้ไผ่

คำสำคัญ: การสร้างเครื่องดนตรี / ผืนระนาดเอกไม้ไผ่ / ช่างเกรียงศักดิ์ เรืองศิริ

บทนำ

“ช่าง” ตามความหมายของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 หมายถึง “ผู้ชำนาญในการฝีมือหรือศิลปกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง และอีกความหมายหนึ่งคือ มีนิสัยชอบในทางใดทางหนึ่ง”³ เมื่อพิจารณาความหมายของคำว่า “ช่าง” ทั้งสองความหมายแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าทั้งสองความหมายนั้นมีความสัมพันธ์กันอยู่นั่นคือการจะเป็นผู้ชำนาญในการฝีมือหรือศิลปกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งนั้นต้องอาศัยจากการมีนิสัยในการชอบสิ่งใดสิ่งหนึ่งก่อน เมื่อมีความชอบแล้วจึงฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ เพราะหากฝึกฝนสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยปราศจากความชอบหรือใจรักแล้วก็อาจล้มเลิก

³ Royal Society of Thailand, *The Royal Institute Dictionary 2011* (Bangkok: Royal Society of Thailand, 2013), 373. (in Thai)

ความตั้งใจลงได้โดยง่าย ดังนั้นผู้วิจัยจึงเล็งเห็นว่า “ช่าง” เป็นอีกหนึ่งวิชาชีพที่ควรค่าแก่การยกย่อง เพราะต้องอาศัยใจรักและความอดทนในการฝึกฝนทักษะจนเกิดความชำนาญอันก่อให้เกิดผลงานที่มีความประณีต โดยเฉพาะช่างผู้สร้างเครื่องดนตรีไทยนั้นจะต้องมีความละเอียดอ่อนในการสร้างสรรค์ผลงานขึ้นมาอย่างบรรจง เนื่องจากเครื่องดนตรีไทยนั้นนอกจากลักษณะทางกายภาพที่มีความวิจิตรสวยงามแล้ว ยังต้องคำนึงถึงคุณภาพเสียงของเครื่องดนตรีนั้น ๆ อีกด้วย ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นว่าช่างสร้างเครื่องดนตรีไทยนั้นมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อวงการดนตรีไทย เนื่องจากเครื่องดนตรีที่ดีนั้นย่อมส่งผลให้เกิดความไพเราะในการบรรเลง

ในปัจจุบันช่างที่สร้างเครื่องดนตรีไทยมีจำนวนมาก โดยช่างแต่ละท่านล้วนมีความเชี่ยวชาญในการสร้างเครื่องดนตรีไทยที่แตกต่างกัน ได้แก่ ช่างเครื่องหนัง ก็จะมีผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการสร้างเครื่องหนังไทย เช่น กลองแขก ตะโพน กลองทัด กลองสองหน้า เป็นต้น ช่างเครื่องสาย ก็จะมีผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการสร้างเครื่องสายไทย เช่น ซอด้วง ซออู้ ซอสามสาย เป็นต้น ช่างระนาด ก็จะมีผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการสร้างระนาดเอก ระนาดทุ้ม นอกจากนี้ยังมีช่างที่สามารถสร้างเครื่องดนตรีได้หลายประเภท อาจกล่าวได้ว่าสามารถสร้างได้ทุกประเภทเลยก็ว่าได้ เนื่องจากช่างผู้มีทักษะทางเชิงช่างแล้วนั้น การที่จะเรียนรู้วิธีการสร้างเครื่องดนตรีชนิดอื่น ๆ นั้นคงเป็นเรื่องที่ไม่ยากจนเกินไป จากที่กล่าวมาแล้วจะสังเกตได้ว่ามีช่างจำนวนไม่น้อยที่สามารถสร้างเครื่องดนตรีไทยได้ หากแต่ช่างผู้มีฝีมือในการสร้างเครื่องดนตรีไทยให้ออกมามีคุณภาพสูงนั้นมีไม่มากนัก ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญของช่างเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่างเกรียงศักดิ์ เรืองศิริ ซึ่งถือได้ว่าเป็นช่างอีกท่านหนึ่งที่มีความสามารถในการสร้างผืนระนาดทุ้มและระนาดเอกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นายเกรียงศักดิ์ เรืองศิริ หรือช่างจ๊อด ปัจจุบันอายุ 48 ปี มีประสบการณ์ในการสร้างผืนระนาดเอก และระนาดทุ้มมาอย่างยาวนานกว่า 14 ปี อีกทั้งผืนระนาดเอกของนายเกรียงศักดิ์ เรืองศิริ เคยได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับที่ 2 จากการประกวดผืนระนาดเอกในปี พ.ศ. 2551 ซึ่งจัดโดยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ นอกจากนี้ ในปี พ.ศ. 2560 มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครได้ให้นักศึกษามาฝึกฝนและเรียนรู้การสร้างผืนระนาดเอกและระนาดทุ้มจากนายเกรียงศักดิ์ เรืองศิริ และในปี พ.ศ. 2561 มหาวิทยาลัยบูรพาได้มีการเก็บบันทึกข้อมูลการสร้างผืนระนาดเอกและระนาดทุ้มของนายเกรียงศักดิ์ เรืองศิริ⁴ จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่านายเกรียงศักดิ์ เรืองศิริ เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในการสร้างผืนระนาดเอกและระนาดทุ้มเป็นอย่างมาก โดยมีผลงานเป็นที่ประจักษ์

⁴ Kriangsak Roengsiri, Interview (February 15, 2020).

ซึ่งนอกจากพื้นระนาดเอกที่สร้างจากไม้เนื้อแข็งแล้ว นายเกรียงศักดิ์ยังสามารถสร้างพื้นระนาดเอกจากไม้ไผ่ได้อีกด้วย และเป็นข้อมูลที่ยังไม่ได้เผยแพร่โดยทั่วไป

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในเรื่องกรรมวิธีการสร้างพื้นระนาดเอกไม้ไผ่ของช่างเกรียงศักดิ์ เรืองศิริ รวมทั้งประวัติชีวิตของช่าง อีกทั้งเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดคุณภาพเสียงที่ดีเพื่อเป็นการศึกษาและเผยแพร่กรรมวิธีการสร้างพื้นระนาดเอกไม้ไผ่ ซึ่งยังไม่มีผู้ใดศึกษามาก่อน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประวัติชีวิตและกรรมวิธีการสร้างพื้นระนาดเอกไม้ไผ่ของช่างเกรียงศักดิ์ เรืองศิริ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพเสียงพื้นระนาดเอกไม้ไผ่ของช่างเกรียงศักดิ์ เรืองศิริ

ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยทำการศึกษาศิลปะกรรมวิธีการสร้างพื้นระนาดเอกและปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพเสียงเฉพาะพื้นระนาดเอกไม้ไผ่ของช่างเกรียงศักดิ์ เรืองศิริ ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาเครื่องดนตรี (Organology) ประกอบไปด้วยการศึกษางานช่างและกระบวนการสร้างเครื่องดนตรี ให้ความสำคัญในทางประวัติศาสตร์และมูลบททางด้านวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางกายภาพ กระบวนการสร้างองค์ความรู้ทางเชิงช่าง กรรมวิธีการสร้างพื้นระนาดเอกไม้ไผ่ และปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพเสียง

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่องกรรมวิธีการสร้างพื้นระนาดเอกไม้ไผ่ของช่างเกรียงศักดิ์ เรืองศิริ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ สามารถแบ่งวิธีการดำเนินการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลด้านเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากห้องสมุดต่าง ๆ ได้แก่
 - สำนักงานวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 - หอสมุดดนตรีไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 - ห้องสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. สัมภาษณ์บุคคลข้อมูล ได้แก่

2.1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก

- ช่างเกรียงศักดิ์ เรืองศิริ ช่างฝีมือต้นแบบ

2.2 ผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณาคุณภาพเสียงพื้นระนาดเอกไม้ไฟ โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกดังนี้

- เป็นผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 40 ปี ขึ้นไป
- เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ทางดุริยางคศิลป์ไทยมากกว่า 20 ปี
- เป็นผู้ที่มีทักษะการบรรเลงระนาดเอกจนถึงขั้นเพลงเดี่ยวหรือเป็นผู้ที่มีองค์

ความรู้ทางด้านดุริยางคศิลป์ไทยจนเป็นที่ยอมรับ

โดยผู้วิจัยทำการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิที่มีคุณสมบัติครบถ้วนตามเกณฑ์ในการคัดเลือกจำนวน 5 ท่าน ได้แก่

- พันโทเสนาะ หลวงสุนทร (ศิลปินแห่งชาติ)
- ครูกิตติชัย ทับทิม
- รองศาสตราจารย์พิชิต ชัยเสรี
- ครูเสวก ไสวตร
- ครูกิตติศักดิ์ อยู่สุข

3. รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ผล

4. สรุปผลการวิจัยและจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มฉบับสมบูรณ์

ผลการวิจัย

1. มุลบทที่เกี่ยวข้อง

1.1 ประวัติความเป็นมาของระนาดเอก

ระนาดเอกเป็นเครื่องดนตรีที่อยู่ในตระกูลเครื่องกระทบ (Idiophones) ประเภทเครื่องตี (Percussion)⁵ มีวิวัฒนาการมาจากกรับซึ่งทำให้มีขนาดลดหลั่นกันแล้วเจาะรูร้อยเชือกเพื่อให้เรียงเป็นพื้นเดียวกัน ทำการถ่วงเสียงด้วยตะกั่วผสมขี้ผึ้งเพื่อให้เกิดเสียงที่ไพเราะและสร้างรางขึ้นเพื่อเป็น

⁵ Diagram Group, *Musical Instruments of the World: An Illustrated Encyclopedia* (New York: Sterling Pub. Co., 1997), 90.

กลองเสียง⁶ โดยระนาดเอกนั้นปรากฏตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาโดยอยู่ในวงปี่พาทย์เครื่องห้า ต่อมาในยุครัตนโกสินทร์ได้เกิดวงปี่พาทย์ต่าง ๆ ขึ้นมากมาย ซึ่งระนาดเอกก็ยังคงปรากฏอยู่ในวงปี่พาทย์เหล่านั้นจนถึงปัจจุบัน⁷

1.2 ลักษณะทางกายภาพของระนาดเอก

ลักษณะทางกายภาพของระนาดเอกนั้นมีส่วนประกอบที่สำคัญอยู่ 3 ส่วน ได้แก่ ไม้ตีระนาด รางระนาดเอก และผืนระนาดเอก ในส่วนไม้ตีระนาดเอก แบ่งออกเป็น 2 ชนิด ได้แก่ ไม้ نرم และไม้แข็ง ในส่วนของรางระนาดเอกนั้น มีลักษณะโค้งคล้ายลำเรือ ทำหน้าที่เปรียบเสมือนกลองเสียง มีแผ่นไม้ปิดหัวและท้ายเรียกว่าโขน บริเวณโขนจะติดตะขอไว้ข้างละ 2 อัน ไว้สำหรับแขวนผืนระนาดเอก และมีฐานตรงกลางซึ่งมีลักษณะคล้ายกับพาน ส่วนสุดท้ายคือผืนระนาดเอกนั้น นิยมสร้างจากไม้ไผ่บงและไม้เนื้อแข็ง มีทั้งหมด 21-22 ลูก ใต้ลูกระนาดแต่ละลูกจะมีการคว้านท้องและติดตะกั่วผสมขี้ผึ้งเพื่อทำให้เกิดระดับเสียงที่แตกต่างกัน⁸

1.3 ไม้ไผ่สำหรับสร้างผืนระนาดเอก

ไม้ไผ่ที่นำมาสร้างผืนระนาดเอกนั้นมีอยู่ 2 ชนิด ได้แก่ ไม้ไผ่ตงและไม้ไผ่บงใหญ่⁹ ซึ่งไม้ไผ่ทั้งสองชนิดนี้อยู่ในสกุล *Dendrocalamus* ซึ่งเป็นไม้ไผ่ที่มีขนาดกลางถึงใหญ่ ไม่มีหนาม ลำต้นตั้งตรง บริเวณข้อบวมมนและมีรากอากาศ¹⁰ จึงเหมาะแก่การนำมาสร้างผืนระนาดเอกไม้ไผ่

1.4 คุณสมบัติของช่างสร้างผืนระนาดเอก

คุณสมบัติสำหรับการเป็นช่างสร้างผืนระนาดเอกของช่างเกรียงศักดิ์ เรืองศิริ มีทั้งหมด 7 ข้อ ได้แก่ เป็นผู้ที่มีความสนใจและใฝ่รู้ เป็นผู้ที่มีความละเอียด เป็นผู้ที่มีความมานะอดทน และใจเย็น เป็นผู้ช่างสังเกต เป็นผู้ที่มีพื้นฐานในการใช้อุปกรณ์และเครื่องมือตลอดจนสามารถดูแล

⁶ Thanit Yupho, *Khrueang Dontri Thai Phrom Duai Tamnan Kan Pasom Wong Mahori Piphat Lae Khrueangsai* (Bangkok: The Fine Arts Department, 1980), 11-12. (in Thai)

⁷ Montri Tramot, as cited in Sangobsuek Thamviharn, *Duriyang Thai* (Bangkok: Chulalongkorn University Press, 2002), 14-15. (in Thai)

⁸ Chalernsak Pikulsri, *Ak Sara Duriyang Thang Ranat Ek* (Bangkok: Odeonstore, 2005), 13-15. (in Thai)

⁹ Kriangsak Roengsiri, Interview (October 9, 2020).

¹⁰ Rungnapha Phatthanawiboon, Bunyarit Phuriyakorn and Walaiporn Sathitwiboon, *Bamboos in Thailand* (Bangkok: Rongphim Chumnumsakorn, 2001), 48. (in Thai)

รักษาได้ เป็นผู้ที่มีศักดิ์ศรีของความเป็นช่างหรือการซื้อสัตย์ต่อตนเองและลูกค้า และข้อสุดท้ายเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ¹¹

2. ประวัติชีวิตและกรรมวิธีการสร้างผืนระนาดเอกไม้ไผ่ของช่างเกรียงศักดิ์ เรืองศิริ

จากการศึกษาพบว่าช่างเกรียงศักดิ์ เรืองศิริ หรือช่างจ๊อด เกิดเมื่อวันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ. 2515 ปัจจุบันอายุ 48 ปี สมรสกับนางรุ่งเรือง เรืองศิริ มีบุตรธิดาด้วยกัน 2 คน อยู่บ้านเลขที่ 26/1 หมู่ที่ 9 ตำบลคูสลอด อำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สำเร็จการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนเสนาประสิทธิ์ ศึกษาการต่อรางระนาดเอกจากนายสมนึก ขุนจิตภักดี และช่างเถลิง เหมประยูร ศึกษาการเหลาผืนระนาดจากพ่อตาคือนายช่อ วุฒิราชา ประกอบกับการสังเกตผลงานของช่างท่านอื่น ๆ ปัจจุบันประกอบอาชีพส่วนตัวคือช่างเหลาผืนระนาดควบคู่กับการทำเกษตรกรรม

Figure 1 Master Kriangsak Roengsiri

กรรมวิธีการสร้างผืนระนาดเอกไม้ไผ่ของช่างเกรียงศักดิ์ เรืองศิริ มีทั้งหมด 17 ขั้นตอน ซึ่งแต่ละขั้นตอนทำโดยช่างเกรียงศักดิ์เป็นส่วนใหญ่ซึ่งมีภรรยาเป็นผู้ช่วยในบางขั้นตอน ใช้อุปกรณ์และเครื่องมือทั้งสิ้น 37 ชิ้น ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

¹¹ Kriangsak Roengsiri, Interview (September 23, 2020).

Table 1 Process of making bamboo Ranad-ek keys by Master Kriangsak Roengsiri

Process of making bamboo Ranad-ek keys by Master Kriangsak Roengsiri	
Process of preparing for making bamboo Ranad-ek keys include 7 steps	
Steps	Details
1. Bamboo Selection	Select the bamboo with the age between 3.5-5 years from Nakhon Nayok Province.
2. Segmentation	Use a circular saw to cut the centre between the bamboo joints.
3. Cutting	Create a symbol on the bamboo and use an Eto knife and a log to cut it into 4-6 halves.
4. Soaking	Soak the bamboo in the well for a period of 4 months to protect the bamboo from the weevil.
5. Drying	Take the bamboo up from the well and clean it, then put it dry in the shade by stacking it in layers to dry all the bamboo perfectly.
6. Size Selection	Use a tape measure to measure the length of each bamboo and separate it into different piles.
7. Making Bamboo into a bar	Select the great bamboo from a separate piles to build Ranad-ek bars.
Process of making bamboo Ranad-ek keys include 10 steps	
8. Side Modification	Adjust the width of the bamboo to be as close to Ranad-ek bars as possible.
9. Draw Pattern Lines	Measure the length of the first and last bars, then brace them with a wood pattern and draw a line.
10. Draw lines to prepare for the drilling hole	Measure the distance for drilling holes then brace them with a wood pattern and draw a line.
11. Nail for preparing a drilling hole	Nail down at the mark of Ranad-ek bars to create a symbol for preparing to drill the holes.

12. Removing the head and bottom	Cut the head and the end of Ranad-ek bars along the line marked from draw pattern lines process.
13. Drilling a hole for a rope to be threaded	Drill a hole with an electric drill according to the specified symbol from nail for preparing a drilling hole process.
14. Below decoration, scoop lines beneath the keys	Smooth the head and the end of Ranad-ek bars with an electric grinder then specify the distance for scrape the belly of Ranad-ek's bar each off.
15. Lead Sticking	Lead-in preparation before calibrate the sound.
16. Sound Tuning and Polishing	Use an electric grinder to scrape some part of the belly of Ranad-ek's bar off as marked and calibrating the sound with a tuner then make it neat with sandpaper.
17. Paint, Polish, and Wax the surface	Colored with a synthetic yellow iron oxide and polishing it at the head and the end of Ranad-ek's bar then apply wax to adjust a surface skin of Ranad-ek's bar.

Figure 2 and 3 Making Bamboo into a bar

Figure 4 and 5 Nail for preparing a drilling hole

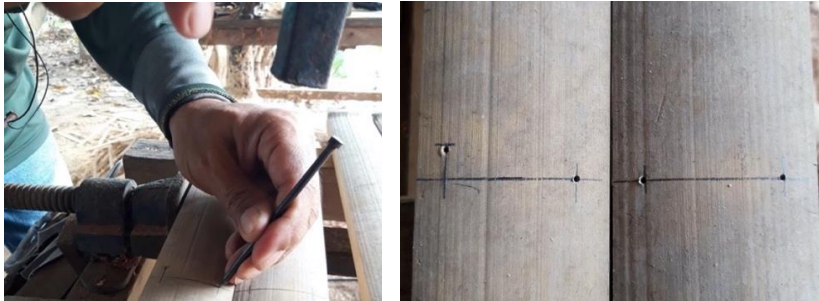

Figure 6 and 7 Lead Sticking

Figure 8 and 9 Sound Tuning and Polishing

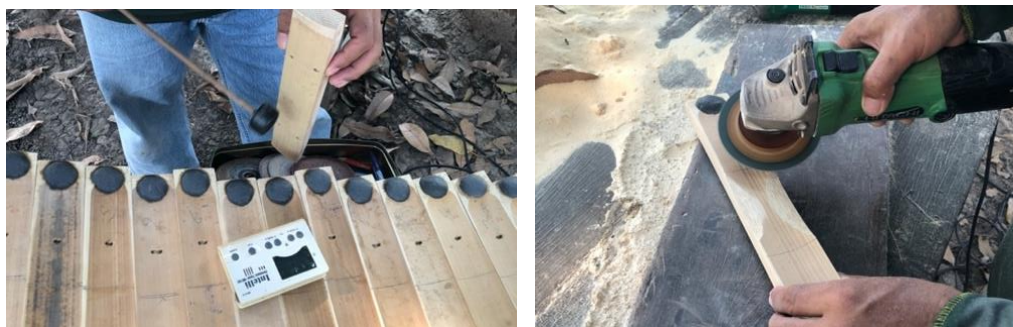

Figure 10 Bamboo Ranad-ek Keys

พื้นระนาดเอกไม้ไผ่ของช่างเกรียงศักดิ์ เรืองศิริ มีความยาวทั้งพื้น 104.6 เซนติเมตร ลูกทวนยาว 40.1 เซนติเมตร ลดขนาดลงไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งลูกหลิกยาว 28.6 เซนติเมตร ลูกกระนวลลูกที่ 1-2 กว้าง 5 เซนติเมตร จากนั้นทุก ๆ 4 ลูกจะลดความกว้างลงลูกละ 0.1 เซนติเมตร จนกระทั่งลูกที่ 19-20 กว้าง 4.5 เซนติเมตร และลูกที่ 21-22 กว้าง 4.4 เซนติเมตร ส่วนความหนาเฉลี่ยอยู่ที่ 2 เซนติเมตร และการปาดทองขึ้นอยู่กับคุณภาพเสียงของลูกกระนวลแต่ละลูก ซึ่งจะทำให้การปาดทองเฉพาะลูกกระนวลที่ไม่ได้คุณภาพเสียงตามที่กำหนดเท่านั้น

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพเสียงพื้นระนาดเอกไม้ไผ่ของช่างเกรียงศักดิ์ เรืองศิริ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อลักษณะทางกายภาพและคุณภาพเสียงพื้นระนาดเอกไม้ไผ่ของช่างเกรียงศักดิ์ เรืองศิริ พบว่าเกิดจากขั้นตอนต่าง ๆ ในการสร้างพื้นระนาดเอกไม้ไผ่อันเกิดจากความพิถีพิถันและประสบการณ์ของช่าง โดยสามารถสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

Table 2 Process that influenced the physical appearance and the sound quality of the bamboo Ranad-ek keys by Master Kriangsak Roengsiri

No.	Steps	Influenced	
		physical appearance	sound quality
1	Bamboo Selection	✓	✓
2	Segmentation	✓	×
3	Cutting	✓	✓
4	Soaking	✓	×

5	Drying	✓	✓
6	Size Selection	×	×
7	Making Bamboo into a bar	✓	✓
8	Side Modification	✓	✓
9	Draw Pattern Lines	✓	✓
10	Draw lines to prepare for the drilling hole	✓	✓
11	Nail for preparing a drilling hole	✓	✓
12	Removing the head and bottom	✓	✓
13	Drilling a hole for a rope to be threaded	✓	✓
14	Below decoration, scoop lines beneath the keys	✓	✓
15	Lead Sticking	✓	✓
16	Sound Tuning and Polishing	✓	✓
17	Paint, Polish, and Wax the surface	✓	×

จากการประเมินฝีมือระนาดเอกไม้ไผ่ของช่างเกรียงศักดิ์ เรืองศิริ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน ได้แก่ พันโทเสนาะ หลวงสุนทร (ศิลปินแห่งชาติ) ครูกิตติชัย ทับทิม รองศาสตราจารย์พิชิต ชัยเสรี ครูเสวก โสวัตร และครูกิตติศักดิ์ อยู่สุข พบว่าฝีมือระนาดเอกไม้ไผ่ของช่างเกรียงศักดิ์ เรืองศิริ อยู่ในเกณฑ์คุณภาพที่ดี มีปัจจัยที่ส่งผลให้ฝีมือระนาดเอกมีคุณภาพเสียงที่ดี ประกอบด้วย การที่ไม่มีเสียงด่า ลูกหนา มีข้อบริเวณหัวท้าย การปาดทองที่เหมาะสม การเจาะรู และการติดตะกั่วมีความเรียบร้อย อีกทั้งเสียงมีความดังเท่ากันทุกลูก จึงถือว่าช่างเกรียงศักดิ์ เรืองศิริ เป็นผู้ที่มีความสามารถในการสร้างฝีมือระนาดเอกไม้ไผ่ได้เป็นอย่างดี

สรุปผลการวิจัย

ช่างเกรียงศักดิ์ เรืองศิริ ปัจจุบันอายุ 48 ปี ประกอบอาชีพช่างสร้างผืนระนาด กรรมวิธีการสร้างผืนระนาดมีขั้นตอนทั้งหมด 17 ขั้นตอน ซึ่งแต่ละขั้นตอนอาศัยความพิถีพิถันและประสบการณ์ส่วนตน ทั้งนี้มี 13 ขั้นตอน ที่เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพเสียง ประกอบด้วย การคัดเลือกไม้ไผ่ การผ่าไม้ไผ่ การผึ่งไม้ไผ่ การจับผืน การปรับข้าง การทาบกกระสนตีเส้น การตีเส้นเตรียมเจาะรู การตอกตะปูเตรียมเจาะรู การตัดหัวท้าย การเจาะรูร้อยเชือก การแต่งหัวท้ายใต้ท้องและตีเส้นเตรียมปาดท้อง การติดตะกั่ว การเทียบเสียงและขัดผืน

การอภิปรายผลการวิจัย

ช่างเกรียงศักดิ์ เรืองศิริ เป็นผู้ที่ยึดถือและปฏิบัติตามคุณสมบัติของช่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็นผู้มีศักดิ์ศรีของความเป็นช่าง การซื้อสตั๊ยต่อตนเองและลูกค้า และเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบส่งผลให้เป็นที่รักและพอใจของลูกค้า ประกอบกับได้รับการช่วยเหลือจากครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นางรุ่งเรือง เรืองศิริ ภรรยาของช่างเกรียงศักดิ์ ผู้เป็นกำลังสนับสนุนในการสร้างผืนระนาดเอก ทำให้การสร้างผืนระนาดเอกแต่ละครั้งมีความรวดเร็วยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ช่างเกรียงศักดิ์ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพช่างสร้างผืนระนาดเอก

กรรมวิธีการสร้างผืนระนาดเอกไม้ไผ่ของช่างเกรียงศักดิ์ เรืองศิริ มีทั้งหมด 17 ขั้นตอน ซึ่งแต่ละขั้นตอนล้วนเป็นองค์ประกอบในการทำให้ผืนระนาดเอกนั้นมีคุณภาพที่ดีทั้งลักษณะทางกายภาพและคุณภาพเสียง โดยเฉพาะอย่างยิ่งขั้นตอนการคัดเลือกไม้ไผ่ถือได้ว่าเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมากที่สุด เพราะเป็นขั้นตอนแรกในการคัดเลือกวัสดุที่มีคุณภาพ ดังที่ช่างเกรียงศักดิ์ได้กล่าวไว้ว่า “อันดับแรกเลย คุณภาพก็คือเลือกไม้ คือแก่ แล้วก็ต้องลำใหญ่ ... ไม่โก่งเกินไปก็จะสวย ... เนี่ยมีผลมากมาย ... อันนี้จะส่งผลต่อคุณภาพทั้งสองอย่างเลยทั้งเสียงทั้งสวยงามเลย ...”¹² ซึ่งสอดคล้องกับการคัดเลือกไม้ไผ่ในการสร้างผืนระนาดเอกของครูเตื่อน พาทยกุล ความว่า “ไม้ไผ่ที่จะนำมาทำเป็นลูกระนาดนั้น จะต้องเป็นไม้ที่แก่ ... เนื้อไม้จะต้องแข็งแรงหนา ผิวดี ...”¹³ ด้วยเหตุนี้ผืนระนาดเอกไม้ไผ่ของช่างเกรียงศักดิ์จึงจัดอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานที่ดี

¹² Kriangsak Roengsiri, Interview (October 29, 2020).

¹³ Bamrung Phattayakul, The Method for Inventing the Ranat-ek of Khru Tuean Phattayakul, in *Memorial Cremation Ceremony of Mr. Tuean Phattayakul*, National Artist Performing Arts (Thai Music) 1992, ed. Phattanee Phromsombat (Bangkok: Idea Square Limited Partnership, 2003), 125. (in Thai)

ข้อสังเกตจากการวิจัยในครั้งนี้พบว่าไม้ไผ่ซึ่งเป็นวัสดุหลักที่ใช้ในการสร้างผืนระนาดเอกนั้นมีจำนวนที่ลดลงอย่างเห็นได้ชัด ดังที่รองศาสตราจารย์พิชิต ชัยเสรี ได้กล่าวไว้ว่า “... ไม้ไผ่ปัจจุบันเขาก็หาไม่ได้ ... ไม้มันหายาก”¹⁴ เมื่อนำข้อสังเกตดังกล่าวเปรียบเทียบกับทฤษฎีนิเวศวิทยาทางวัฒนธรรมของจูเลียน สจิวัด (Julian Steward) ซึ่งกล่าวโดยสรุปว่า มนุษย์ในวัฒนธรรมต่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อม¹⁵ อาจกล่าวได้ว่าในอนาคตหากจำนวนของไม้ไผ่ลดลงหรือหายากยิ่งขึ้น ย่อมส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพสร้างผืนระนาดไม้ไผ่ของช่างเกรียงศักดิ์ การสร้างผืนระนาดไม้ไผ่อาจไม่ได้รับความนิยมหรือสูญสิ้นไปอย่างแน่นอน

ข้อเสนอแนะ

จากการเก็บข้อมูลภาคสนามพบว่านอกจากผืนระนาดเอกไม้ไผ่แล้ว ช่างเกรียงศักดิ์สามารถสร้างผืนระนาดเอกจากไม้เนื้อแข็งต่าง ๆ เช่น ไม้ชิงชัน ไม้พยุง ผืนระนาดทุ้ม อีกทั้งผืนระนาดเอกและผืนระนาดทุ้มโหมรี ซึ่งควรค่าแก่การศึกษาวิจัยต่อไป นอกจากนี้บริเวณใกล้เคียงที่พักอาศัยของช่างเกรียงศักดิ์ยังมีช่างอีกหลายท่านที่มีความสามารถในการสร้างเครื่องดนตรีไทยและแกะสลักลายบนเครื่องดนตรีไทย เช่น ช่างเถลิง เหมประยูร ช่างช่อ วุฒิราชา ซึ่งควรค่าแก่การศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้ภูมิปัญญาทางด้านงานช่างซึ่งเป็นหนึ่งในวัฒนธรรมของไทยไม่สูญหายไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณทุนอุดหนุนการศึกษาสำหรับนิสิตระดับปริญญาเอกและปริญญาโทที่เข้าศึกษาในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับความเป็นไทย ที่ได้มอบทุนอุดหนุนค่าเล่าเรียนประกอบกับค่าใช้จ่ายรายเดือนแก่ผู้วิจัย ซึ่งเป็นการแบ่งเบาภาระเรื่องค่าใช้จ่ายในการศึกษาได้เป็นอย่างดี

¹⁴ Pichit Chaisare, Interview (March 16, 2021).

¹⁵ Niyaphan Wannasiri, as cited in Chetnarat Orachun, Thanakorn Phibanrak, Chuwong Ubalee, and Kanokwan Yusawai, “Guidelines of Herbal Wisdom Conservative Using Community Participatory: A Case Study of Thakainthong School (Petcharo-patham) Kaokitchakut District in Chanthaburi Province” (Complete Research Report, Rambhai Barni Rajabhat University, 2018), 14. (in Thai)

Bibliography

- Chaisare, Pichit, Ranat-ek (Interviewee). March 16, 2021.
- Diagram Group, Editors. *Musical Instruments of the World: An Illustrated Encyclopedia*. New York: Sterling Pub. Co., 1997.
- Orachun, Chetnarat, Thanakorn Phibanrak, Chuwong Ubalee, and Kanokwan Yusawai.
“Guidelines of Herbal Wisdom Conservative Using Community Participatory: A Case Study of Thakain-thong School (Petcharo-patham) Kaokitchakut District in Chanthaburi Province.” Complete Research Report, Rambhai Barni Rajabhat University, 2018.
(in Thai)
- Phattayakul, Bamrung. The Method for Inventing the Ranat-ek of Khru Tuean Phattayakul, in *Memorial Cremation Ceremony of Mr. Tuean Phattayakul*, National Artist Performing Arts (Thai Music) 1992, edited by Phattanee Phromsombat, 125. Bangkok: Idea Square Limited Partnership, 2003. (in Thai)
- Phatthanawiboon, Rungnapha, Bunyarit Phuriyakorn and Walaiporn Sathitwiboon. *Bamboos in Thailand*. Bangkok: Rongphim Chumnumsahakorn, 2001. (in Thai)
- Pikulsri, Chalernsak. *Ak Sara Duriyang Thang Ranat Ek*. Bangkok: Odeonstore, 2005.
(in Thai)
- Roengsiri, Kriangsak. Ranat-ek, (Interviewee). February 15, 2020.
———. September 23, 2020.
———. October 9, 2020.
———. October 29, 2020.
- Royal Society of Thailand. *The Royal Institute Dictionary 2011*. Bangkok: Royal Society of Thailand, 2013. (in Thai)
- Thamviharn, Sangobsuek. *Duriyang Thai*. Bangkok: Chulalongkorn University Press, 2002.
(in Thai)
- Yupho, Thanit. *Khrueang Dontri Thai Phrom Duai Tamnan Kan Pasom Wong Mahori Piphat Lae Khrueangsai*, Bangkok: The Fine Arts Department, 1980. (in Thai)